

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**A PLATFORM ALAPÚ, KERESLET-ELV VEZÉRELT
VÁLLALKOZÁSOK TEVÉKENYSÉGÉNEK ÉRTÉKELÉSE**

Kovács Tünde Zita

Témavezető:

Prof. Dr. Nábrádi András

egyetemi tanár

DEBRECENI EGYETEM

Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok

Doktori Iskola

Debrecen, 2023

1. A KUTATÁS ELŐZMÉNYEI, CÉLKITŰZÉSEI ÉS A KUTATÁSI HIPOTÉZISEK BEMUTATÁSA

Hosszú évtizedeken keresztül, a vállalkozások egy jól meghatározott séma szerint működtek/működnek, ezeket nevezzük hagyományos, értéklánc alapú vállalkozásnak (*pipeline businesses*), ahol az értékteremtés egy lineáris tevékenységsorozat mentén zajlik, az érték pedig balról jobbra mozog: baloldalon a vállalat költsége, a jobb oldalon pedig a vállalat bevétele képződik.

Mindazonáltal, 2022-ben, a világ tíz legnagyobb piaci tőkeértékkel rendelkező vállalata közül hét digitális platform alapon működik: Apple, Amazon, Microsoft, Alphabet (korábbi Google), Alibaba, Meta és Tesla (VENTURA, 2022). A platform alapú működés a platform, mint üzleti modell holisztikus megközelítését jelenti, amely hálózatépítésre összpontosít, megkönnyítve ily módon két vagy több csoport között az interakciót.

2020-ban, a World Economic Forum éves konferenciáján kiemelt napirendi pontként szerepelt az üzleti modellek átalakulása, valamint a negyedik ipari forradalmat vezérlő technológiák irányítása, hogy azok az üzleti élet és a társadalom javát szolgálják, minimalizálva az őket érintő kockázatokat (SDG KNOWLEDGE HUB, 2020). A folyamatban lévő szerkezeti átalakulások, változások, kihívás elé állítják az értéklánc alapon működő vállalatokat, a digitális platform és ökoszisztéma modellek használatát illetően. Fontos lenne megérteniük a platform alapon működő vállalkozásokat, hogy megtalálják helyüket a következő iparszerkezetben, hiszen becslések szerint a globális gazdasági tevékenység több mint 30%-át – mintegy 60 milliárd \$ - a platformok közvetítik 2025-ben (ROSENFELD, BORRUSO, és SIMCOCK, 2018).

Kutatásom célkeresztjében a digitális platform alapon működő vállalkozások állnak, különös tekintettel a platform alapú és kereslet elv (röviden PaKe) vezérelt, másnéven *közösségi gazdaságként* aposztrofált vállalkozások, mint annak egy meghatározó szegmense. A közösségi gazdaság komplett iparágakat forradalmasított azáltal, hogy egyszerű fogyasztók léphettek elő szolgáltatókká, és ezzel egy olyan területre merészkedtek, ami addig a profi értékesítők kizárólagos szférája volt.

A kutatás fontosabb célkitűzései

A platformok, így ezen belül a közösségi gazdaság vagy megosztáson alapuló gazdaság olyan társadalmi és gazdasági rendszer, amely az emberi és fizikai erőforrások megosztására utal. Ez jelentheti az áruk és szolgáltatások közös megalkotását, előállítását, kereskedelmét, forgalmazását és fogyasztását szervezetek és egyének részéről (HAGIU, 2009; PARKER, VAN ALSTYNE, és CHOUDARY, 2016). A kifejezés változatos üzleti struktúrákat takar, ahol a gazdasági szereplők közti csere megvalósulhat p2p¹, p2b², b2p³ és b2b⁴ piactereken, megosztáson és újra felhasználáson keresztül bocsátva rendelkezésre az áruk és szolgáltatások többletkapacitását.

A nemzetközi szakirodalom igencsak befogadó a közösségi gazdaság alternatív elnevezéseit illetően (1. táblázat), ami nem facilitálja a jelenség megértését, hiszen gyakorta átfedésekkel terhelt, sokszor tetszőlegesen cserélgetik őket (MARTIN, 2016), egymással határos fogalmak használatát javasolva.

1. táblázat: A közösségi gazdaság különböző elnevezései

Magyar megnevezés	Angol megnevezés	Szakirodalmi forrás
Megosztás alapú gazdaság	<i>sharing economy</i>	BENKLER (2004), BOTSMAN és ROGERS (2010b), HEINRICHS (2013)
Közösségi fogyasztás	<i>collaborative consumption</i>	BOTSMAN és ROGERS (2010a), HAMARI, SJÖKLINT és UKKONEN (2016), REISCH, THØGERSEN, SCHOR és FITZMAURICE (2015)
Felhasználó alapú megosztás	<i>peer-to-peer based sharing</i>	SCHOR (2015)
Tömegalapú kapitalizmus	<i>crowd-based capitalism</i>	SUNDARARAJAN (2016)
Hakni gazdaság	<i>gig-economy</i>	FRIEDMAN (2014), GYULAVÁRI (2019)
Összekapcsolt fogyasztás	<i>connected consumption</i>	REISCH et al. (2015)
Hozzáférés alapú gazdaság	<i>access economy</i>	ECKHARDT és BARDHI (2015)
Kereslet-elvű gazdaság	<i>on-demand economy</i>	COCKAYNE (2016), SELLONI (2017)
Ajándék alapú gazdaság	<i>gift-economy</i>	EISENSTEIN (2011)

Forrás: saját összeállítás és szerkesztés

¹ p2p - *peer-to-peer*, azaz egyenrangú résztvevők együttműködésén alapuló rendszer (MILEFF, 2008)

² p2b – *peer-to-business*, egyéntől a vállalkozásnak nyújtott szolgáltatás (általában hitelezés kapcsán). (CAVE, 2017)

³ b2p – *business-to-peer*, vállalkozás nyújt szolgáltatást az egyén számára.

⁴ b2b – *business-to-business*, vállalkozástól a vállalkozásnak nyújtott szolgáltatás.

Ennek megfelelően, első célkitűzésem (C_1), hogy a szakirodalom áttekintésével és rendszerezésével olyan egységes fogalmi keret kidolgozása, melynek révén a jelenleginél differenciáltabban értelmezhető a „platform alapú közösségi gazdasággal” kapcsolatos kutatási eredmények.

1.Hipotézis (H_1): A gazdasági szereplők közötti csere a p2p, p2b, b2p és b2b, azaz a piacterek lehetőséget biztosítanak a platform alapú, kereslet-elv (PaKe) vezérelt vállalkozások fogalmi körének lehatárolására.

A „kereslet-elv vezérelt” jelzős szerkezet arra utal, hogy a platformok esetében egyenlőtlen, azaz gyengébb pozícióban van a kínálati oldal a keresletihez képest. Bár ez a megállapítás a legtöbb offline piaci struktúrára is igaz lehet, azonban a platformok további sajátossága, hogy a keresleti és a kínálati oldal alárendelt szerepet tölt be a platform üzemeltetőjével szemben. A platform nem csupán megteremti a kapcsolatot a szolgáltatók és az igénybe vevők között, hanem algoritmusok és egyéb mechanizmusok révén annak aktív alakítója is.

A közösségi gazdaság típusú vállalkozások fogalmi köre, bár sokrétű és átfedésekkel is terhelt, a jelenleg rendelkezésre álló adatok alapján, az ismertsége meglehetősen korlátozott. A kereslet-elv vezérelt, platform alapon működő közösségi gazdaság típusú vállalkozások történeti háttére másfél évtizedre tekint vissza. Szűkítve a vizsgálati fókuszon, immár az Európai Unió tagállamaira, azon belül pedig Magyarországra és Romániára koncentrálva, második célkitűzésem (C_2), hogy megvizsgáljam a PaKe vezérelt vállalkozások ismertségét felhasználói és szolgáltatói oldalról egyaránt.

Az Európai Bizottság (továbbiakban EB) felkérésére a brüsszeli Kommunikációs Főigazgatóság 2016 óta eddig három ízben mérte fel a közösségi gazdaság használatát az Európai Unió tagállamaiban, 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben. A felmérések célja, hogy képet alkosson a közösségi gazdaság típusú vállalkozások ismertségéről az EU tagállamaiban, felhasználói és szolgáltatói oldalról egyaránt. Céлом, hogy felhasználva az EB megbízásából készült kérdőívek nyomán rendelkezésre álló nyílt hozzáférésű adatbázisokat, mint szekunder kutatási forrást, primer elemzéseket lefolytatva meghatározzam a közösségi gazdaság típusú vállalkozások ismertségében bekövetkező változásokat, keresleti és kínálati oldalról, Magyarország és Románia tekintetében. Az

országsoros kiértékelést követően összevetem a két ország válaszadóinak véleményét, keresve az azonosságokat.

2.Hipotézis (H₂): A PaKe vezérelt üzleti vállalkozások ismertsége folyamatosan növekszik Magyarországon és Romániában, 2016, 2018 és 2021 éveket alapul véve.

3.Hipotézis (H₃): A PaKe vezérelt üzleti vállalkozások megítélése Magyarországon és Romániában homogén, 2016, 2018 és 2021 éveket alapul véve.

Maga az EB is igencsak határozatlan a tekintetben, hogy mit is ért közösségi gazdaság alatt. A fent említett három felmérés mindegyikénél más-más meghatározással illette azt. A 2016-os kérdőív még igencsak kezdetlegesnek tekinthető, felfogható egy óvatos puhatolózásnak, hiszen csupán négy kérdést tartalmazott, nem számítva a demográfiai jellegű kérdéseket. 2018-ban egy összetett kérdőív követte (12 kérdés + demográfiai kérdések), amely az együttműködésen alapuló platformok típusait, ismertségét, használati gyakoriságát, elterjedtségét volt hivatott felmérni az EU minden tagállamában. 2022-ben, már a Covid-19 után, egy kardinális különbség volt tapasztalható. Az EB mintegy figyelmen kívül hagyta a közösségi gazdaság sokoldalúságát, mely szinte a teljes szolgáltatási palettát lefedte, és amely igazolást is nyert a 2018-as felmérés alkalmával, és csak a rövid távú bérlést tekinti, mint közösségi gazdaság ernyője alá tartozó tevékenységnek (a felmérés legalábbis csak az ezirányú tapasztalatokat gyűjti szolgáltatói és felhasználói oldalról).

Az EB 2018-as adatbázisát alapul véve, mint az egyik legkomplexebb felmérés az együttműködő gazdaság használata kapcsán, harmadik célkitűzésemként (C₃) azt kívántam megvizsgálni, hogy miként befolyásolja a válaszadók kora, neme és foglalkoztatotti státusza a szolgáltatásnyújtási hajlandóságot, valamint a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevitelét, Magyarországon és Romániában.

4. Hipotézis (H₄): Szignifikáns összefüggés van a szolgáltatásnyújtási hajlandóság és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában.

5. Hipotézis (H₅): Szignifikáns összefüggés van a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevétele és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában.

Az európai gazdaság versenyképességének feltétele a tudásalapú gazdaság, valamint a kutatási és fejlesztési (K+F) tevékenység támogatása. Míg előbbi szoros összefüggésben áll a humán tőke fejlődésével, minőségi javulásával, addig a K+F tevékenységek az információs és kommunikációs technológia (IKT) integrációját és fejlesztését feltételezik (BASSANINI, SCARPETTA, és VISCO, 2000). A platform alapú működés kritikus összetevője a digitális technológia, melynek tudatos fejlesztése tulajdonképpen a versenyképesség kulcsa. Uniós szinten elsőként 2000-ben, a Lisszaboni Stratégia foglalkozott a versenyképesség tudatos fejlesztésével, melyet 2010-ben az „EU-2020 Stratégia” követett, melynek keretén belül az ez irányú törekvések ismételt megerősítést nyertek (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2010). Ez utóbbi kiemelt kezdeményezése az Európai digitális menetrend (*Digital Agenda for Europe*). A célkitűzések gyors és az ütemezésnek megfelelő megvalósulása végett, a javasolt irányítási keret a továbbfejlesztett digitális gazdasági és társadalmi indexen (DESI) alapul, mely index 2014 óta követi nyomon a tagállamok digitális előrehaladását (BÁNHIDI és DOBOS, 2020). 2021-ben az EB módosította a DESI szerkezetét, a korábbi öt dimenzióról négyre szűkítve azt. Az átalakítás két szakpolitikai kezdeményezés következtében vált szükségessé, melyek az elkövetkező években hatással lesznek az Európai Unióban (EU) zajló digitális átalakulásra: a 2021 februárjában elfogadott Helyreállítási és Rezilienciaépítési Eszköz (*Recovery and Resilience Facility* – RRF), valamint ugyanazon év márciusi, az Európa digitális évtizedét meghatározó digitális iránytű. 2021 szeptemberében az EB javaslatot tett a Digitális évtizedhez vezető út (*Path to the Digital Decade*) tervre, melyen keresztül megvalósulhat az európai gazdaság és az európai társadalom digitális átalakulása (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2021b).

Jelen pillanatban a DESI index négy fő dimenziót, 10 aldimenziót és 33 egyéni-indikátor értékeit tartalmazza (2. táblázat), és a digitális teljesítményt mérő súlyozásos rendszer szerint rangsorolja az EU tagállamait és kíséri figyelemmel fejlődésüket, melyek az Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-operation and Development* – OECD) iránymutatásai és ajánlásai (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2021a) alapján dolgoztak ki. Adott évben kiadott értékelés az előző év adatait tartalmazza, tehát mindig a már lezárt év eredményeit mutatja. Éppen ezért, a DESI index 2016-2021 időszakra vonatkozó értékek a 2015-2020-ra vonatkozó állapotot tükrözi. A

mutatóban szereplő adatokat az EB gyűjti be a tagállamok illetékes szerveitől, továbbá a bizottság számára készített különböző tanulmányokból.

2. táblázat: A DESI indexet alkotó fő dimenziók, al-dimenziók és egyéni indikátorok

DESI2021 fődimenziók	Aldimenziók és egyéni indikátorok száma a DESI2021-ben
1. Humán tőke (desi_1)	Internet felhasználói készségek és haladó készségek, fejlődésük (2 aldimenzió és 7 egyéni indikátor)
2. Internet-hozzáférés (desi_2)	Vezetékes és mobil szélessávú internet lefedettsége és ára (4 aldimenzió és 10 egyéni indikátor)
3. A digitális technológiák integráltsága (desi_3)	Digitális intenzitás, vállalatok digitalizáltsága és e-kereskedelem (3 aldimenzió és 11 egyéni indikátor)
4. Digitális közszolgáltatások (desi_4)	e-kormányzat (1 aldimenzió és 5 egyéni indikátor)

Forrás: Saját szerkesztés (EURÓPAI BIZOTTSÁG, 2021a) alapján

Országonként a DESI index értéke az egyes DESI fődimenziók egyszerű súlyozott számtani átlagaként van meghatározva:

$$\text{DESI} = \text{desi_1} * 0,25 + \text{desi_2} * 0,25 + \text{desi_3} * 0,25 + \text{desi_4} * 0,25$$

A PaKe a digitális (platform) alapokon nyugvó vállalkozások egy külön csoportját képezi, melynek terjedését segíthetik elő a digitális technológiák integrálását támogató intézkedések, hiszen az 2. táblázatban felsorolt egyéni indikátorok mindegyike a PaKe egy-egy lehetséges alkotóeleme. Negyedik célkitűzésem (C₄), hogy matematikai-statisztikai módszerek felhasználásával bizonyítékokat keressek a tagállamok digitális fejlődésére, aggregáltan és a tagállamok egymáshoz való viszonyítása alapján, tekintve, hogy a PaKe elven működő vállalkozások is digitális alapokon szerveződnek és működnek. Az EU-hoz a kelet európai bővítések (2004, 2007 és 2013) során csatlakozott tagországok gazdasági, társadalmi és digitális fejlettségének felzárkózása a régebbi tagokéhoz igen fontos, hiszen a csatlakozás eredményeinek éppen e közeledésben, más néven konvergenciában kell megmutatkoznuk.

A konvergenciára vonatkozó és egyben a hatodik null-hipotézisem a következő:

6.Hipotézis (H₆): A DESI index változása alapján feltételezem, hogy nincs konvergencia a tagállamok között.

A DESI index további elemzéséhez korreláció-analízist és főkomponens-analízist (PCA) alkalmaztam. Az eljárás előnye, hogy a PCA következtében az adatok átláthatóbbá válnak, könnyebben értelmezhetőek az összesűrített információknak köszönhetően (DE SOLLA

PRICE, 1967; MERTON, 1988). Az analízis további előnye, hogy a DESI fődimenziói (EB által megadott súlyok) helyett főkomponens(ek) (PC) mentén határozzuk meg a változók hozzájárulását a DESI indexhez. Ötödik célkitűzésem (C₅) a DESI indexet alkotó négy főmutató súlyozásának vizsgálata. Jelenleg az EB által alkalmazott egynegyedes súlyozás alapján a főmutatók hozzájárulása azonos, tehát az alkotóelemek mindegyike azonos súlyt képvisel.

A hetedik null-hipotézisem ennek megfelelően a következő:

7.Hipotézis (H₇): Feltételezem, hogy a PCA elemzés során kapott első dimenzió komponenseinek (változók) hozzájárulása megegyezik az EB által megadott súlyokkal.

MERTON (1968; 1988) „Máté-hatás”-ként, Derek J. de Solla Price (1967) „halmozott előny” néven utal a Máté evangélium következő részére: „*Mindannak ugyanis, akinek van, még adnak, hogy bővelkedjék; akinek pedig nincsen, attól még azt is elveszik, amije van*” (MÁTÉ 25:29, 1993). Mindketten a tudományos munka elismerésében tapasztalt eltérések magyarázata közben tették azt a megállapítást, amelyet a köznyelv csak úgy emleget, hogy „a gazdagabb csak még gazdagabb lesz”. A fogalmat ma már a gazdasági jóléthez, politikai hatalomhoz, presztízshez, tudáshoz vagy bármely más szűkös vagy értékes erőforráshoz kapcsolódó, önmagát erősítő, az egyenlőtlenségek általános mintázatának a leírására használják (PERC, 2014; RIGNEY, 2010). Az Európai Unió tagállamait csoportosítva különböző ismérvek alapján (EU csatlakozás időszaka és reál GDP/fő mértéke) és ábrázolva azokat a főkomponensek síkján, egyértelműen kijelenthető volt, hogy nem beszélhetünk a tagállamok átlag körüli normál eloszlásáról. Továbbá a vizsgált éveket összevetve, néhány fejlett és fejletlen ország esetében a távolságok még enyhén tovább is nőttek, tehát felmerült bennem a konvergenciák ellenére is fent említett Máté-hatás sejtése. A tanulmányban a DESI index változásán keresztül a hatodik célkitűzésem (C₆) keretén belül megvizsgáltam, hogy igazolható-e a konvergencia mellett a Máté-hatás az EU-27 tagállamai között. Következő, nyolcadik null-hipotézisemet ennek megfelelően a következőképpen fogalmaztam meg:

8.Hipotézis (H₈): A DESI index látens változóinak átlaga és varianciája a 2016-2021 időszakban nem igazolja a Máté-hatást.

A digitális fejlesztések, újítások alaposan átírták a kapcsolatokat, legyen szó akár társadalmi-, akár üzleti kapcsolatokról. Az üzleti kapcsolat, amely egyben társadalmi kapcsolat is, két szervezet/vállalat érintettjei között valósul meg, alapvetően gazdasági célokat szolgáló cserekapcsolat (MANDJÁK és SZÁNTÓ, 2011). Az együttműködés - mint az üzleti kapcsolatok egyik dimenziója – célja, hogy a felek közösen kitűzött és elfogadott céljai megvalósuljanak, tehát az eladó értékesítse a termékét/szolgáltatását, a vevő pedig ezáltal kielégítse valamely szükségletét. Az együttműködés azonban csak egy az üzleti kapcsolatok dimenziójában, követi még az időfaktor, az érdek-érvényesítés készsége, az összekapcsolódás módja, valamint a kölcsönhatás kiterjedtsége.

A platform alapú gazdaságok egyrészt fogyasztói igényt elégítenek ki, másrészt azonban maga a platform infrastruktúrájának a kialakítása, fejlesztése, ökoszisztémájának körkörös bővítése is az értékteremtési folyamat részét képezi (KENNEY és ZYSMAN, 2016).

Az Ipar 4.0 nemcsak a termelési folyamatok teljes újraszervezését jelenti, tehát nem csak technológiai szempontból állítja kihívás elé a vállalkozásokat, hanem a vállalati struktúra újraszervezését is megköveteli. Ez azt jelenti, hogy a vállalkozások kiemelt erőforrásként kell hogy tekintsenek a megszerzett/összegyűjtött adatokra, annak elemzési módozataira, hiszen az ebből leszűrt információk alapján tudják majd elérni, megtalálni a megfelelő partnereket, növelni a piaci részesedését, árbevételét, nyereségét (PWC, 2018).

Hetedik célkitűzésem (C₇), hogy egy primer kutatásból származó adatbázis felhasználásával felmérjem, hogy régióink üzleti vállalkozásainál (Magyarország és Románia) milyen mértékben fedezhetőek fel korunk digitális forradalmának a bizonyítékai, a vállalati értékláncban hol és milyen mértékben jut szerephez a digitális technológia, elindultak-e a vállalkozások a hálózatosodás útján.

9.Hipotézis (H₉): A magyarországi és a romániai vállalkozások digitálisan felkészültek.

2. ADATBÁZIS ÉS AZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK ISMERTETÉSE

A megfogalmazott célkitűzések megvalósításához, a felállított hipotézisek igazolásához primer és szekunder adatgyűjtést egyaránt végeztem. A szekunder adatgyűjtés során összegyűjtöttem, s feldolgoztam a kutatási területhez szorosan illeszkedő nemzetközi és hazai szakirodalmakat, illetve adatbázisok adatait.

2.1. A szakirodalmi áttekintés módszertana

A szakirodalmi áttekintéshez a Web of Science Core Collection – Clarivate Analytics (WoS) adatbázisát használtam, mint az egyik legnagyobb tudományos adatbázis, melyet az algoritmus alapú scientometriai áttekintés módszerével dolgoztam fel, lehetővé téve a vizsgált terület holisztikus megjelenítését (TRANFIELD, DENYER, és SMART, 2003). A scientometriai elemzés háromféleképpen biztosítja az elemzés robusztusságát. Elsőként a VOSviewer klaszterező szoftver algoritmusai a publikációkban használt leggyakoribb kifejezéseket vizuálisan ábrázolja egy térkép segítségével, kulcsszavak azonosításával jelzi a terület dinamikáját. Másodszor, az algoritmus a kifejezéseket az idézettségi számok alapján rendezi el, valamint a klasztereken belül a legjelentősebb terminusokat. Ily módon áttekinthető válnak az adatbázis tanulmányaiban leggyakrabban használt kifejezések és témák. Harmadszor, az algoritmus kategorizálja azokat a kifejezéseket, amelyek erősen kapcsolódnak egymáshoz, ugyanazon klaszterbe sorolva őket. Ezt követően megvizsgálhatóak a különböző klasztereket, melyek olyan publikációkat tartalmaznak, amelyek szorosan összefüggő kifejezéseket használnak. Ily módon lehetőség van arra, hogy elemezzem a tanulmányok konvergenciáját és divergenciáját a közösségi gazdaság szakirodalmán belül.

Megállapítottam, hogy a publikációk négy nagyobb klaszterbe sorolhatók: (1) a platform alapon működő *üzleti modellek típusaihoz* kapcsolódók, (2) a platform alapú *üzleti modellek jellemzőit* fogyasztói szemszögből tárgyaló publikációk, (3) a platform alapú *turizmus és vendéglátás vizsgálatához* kapcsolódó tanulmányok és (4) a *fogyasztói magatartás és a belső motivációk módosulását* taglaló szakcikkek csoportjába.

2.2. A PaKe vezérelt gazdaság rendszertanának kialakítása

A PaKe vezérelt gazdaság rendszertanának meghatározásához is elsősorban a nemzetközi szakirodalmat elemeztem, ahol is az átlátható és szisztematikus áttekintéshez a PAUL, PARTHASARATHY és GUPTA (2017) által alkalmazott TCM keretrendszert használtam, melynek elemei: **T** (*theory*) – elméletek, teóriák, **C** (*context*) – keretrendszerbe foglalás és **M** (*method*) – módszer. A szakirodalmi források a 2010 és 2022. október közötti időszak publikációit és tanulmányait tartalmazzák. Ezt követően a kiválasztott szakirodalmak rostálása következett, ahol kizártam azokat a tanulmányokat, amelyek nem az alábbi szempontrendszer(ek) szerint értékelték a közösségi gazdaság vállalkozásait: (1) a közösségi gazdaságban végzett tevékenység típusa, (2) piaci szerkezet, azaz a szolgáltató minősége; (3) a tranzakció módja (bérbeadás vagy értékesítés) és (4) az alkalmazott üzleti modell. Az új osztályozási kritériumok kialakításakor a következő lépések mentén haladtam: (1) a végzett tevékenység típusa, (2) az áru/szolgáltatás nyújtó minősége (vállalkozás vagy magánszemély), (3) a tranzakció típusa (értékesítés vagy bérbeadás) és (4) elneveztem az egyes típusok alá tevékenységeket.

2.3. A PaKe vezérelt vállalkozások a Magyarországon és Romániában

Az Európai Bizottság felkérésére a brüsszeli Kommunikációs Főigazgatóság 2016 óta eddig három ízben mérte fel a közösségi gazdaság használatát az Európai Unió tagállamaiban. A felmérések célja, hogy képet kapjon a lakosság felfogásáról, hozzáállásáról a platform alapú gazdaság használatát illetően. Dolgozatomban e három felmérés eredményeit felhasználva, mint szekunder adatbázis, primer matematikai-statisztikai elemzések lefolytatását követően felmérjem a PaKe vezérelt vállalkozások elterjedtségét Magyarországon és Romániában. A kérdőíves felmérések 2016-ban, 2018-ban és 2021-ben történtek, azonban mindhárom alkalommal különbözőképpen határozták meg a PaKe fogalomkörét, továbbá a kérdések tartalmát illetően is eltéréseket tapasztaltam.

A 2016-os kérdőívet alapul véve, mely nem volt túlzottan összetett, hiszen csak négy kérdést tartalmazott, megkeresve e kérdések megfelelőit a további kérdőívekben, egy kvázi longitudinális vizsgálatot folytattam le belőlük. A kérdésekre (3. táblázat) kapott válaszok kiértékelésére a leíró statisztika módszereit alkalmaztam, abszolút, illetve relatív gyakoriság

formájában. A két ország eredményeinek összevetésére homogenitásvizsgálatot alkalmaztam Khí-négyzet próbával.

3. táblázat: A kvázi longitudinális vizsgálat kérdései (Magyarország és Románia)

	2016	2018	2022*
q1	Az alábbiak közül melyik felel meg leginkább az Ön tapasztalatának az együttműködési portálokak illetően?	Ön igénybe vett valaha együttműködési (közösségi) platformon keresztül kínált szolgáltatást?	Foglalt már szobát magánrezidencián (nem szállodai szobában), vagy lakásban, vagy házban közösségi gazdasággal kapcsolatos platformon keresztül?
q2	Nyújtott már szolgáltatást ezeken a portálokon?	Ön kínált valaha szolgáltatást együttműködési platformon keresztül?	Kínált fel valaha szobát, lakást vagy házat rövidtávú bérleménynek közösségi gazdasággal kapcsolatos platformon keresztül?
q3	A termékek és szolgáltatások hagyományos kereskedelméhez képest, mit gondol, mik a fő előnyei ennek a fajta portálnak a felhasználói számára?	Személyes tapasztalata alapján, mik az előnyei, ha vannak ilyenek, az együttműködési platformok használatának a hagyományos csatornákhöz képest?	Miért rövidtávú bérleményt választott más típusú szálláshelyekkel, mint például a szállodával szemben?
q4	A termékek és szolgáltatások hagyományos kereskedelméhez képest, mit gondol, mik a fő problémák az emberek számára, akik az ilyen portálokon felajánlott szolgáltatásokat igénybe veszik?	Személyes tapasztalata alapján, mik a hátrányai, ha vannak ilyenek, az együttműködési (közösségi) platformok használatának a hagyományos csatornákhöz képest?	Véleménye szerint milyen hátrányokkal járnak a közösségi gazdasággal kapcsolatos platformokon keresztül kínált rövidtávú bérlemények?

* A közösségi platformokon kínált szolgáltatások alatt már csak a rövidtávú lakáskiadási szolgáltatások értendők

Forrás: Saját szerkesztés az EB kérdőívei alapján

Az EB 2018-as, PaKe vezérelt vállalkozásokat érintő kérdőívét alapul véve, mint a legkomplexebb felmérést ezen a téren, többváltozós ún. Probit-elemzést végeztem. A módszer alkalmas volt arra, hogy megvizsgáljam miként befolyásolja a válaszadók kora, neme és foglalkoztatotti státusza a szolgáltatásnyújtási hajlandóságot, valamint a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevételét, Magyarországon és Romániában.

2.4. A digitális technológiák integráltsága az EU-ban

Felhasználva az EU tagállamainak digitális előrehaladását nyomon követő DESI indexet, mint szekunder adatbázist, primer, matematikai-statisztikai módszerek segítségével bizonyítékokat kerestem a tagállamok digitális fejlődésére, aggregáltan és a tagállamok egymáshoz való viszonyítása alapján.

Elsőként a σ -konvergencia számításokat végeztem, mely a DESI index értékeinek átlagtól vett átlagos relatív - százalékban kifejezett – eltérését mutatja. Amennyibe időben csökken a fejlettségi szintek szóródása, úgy σ -konvergencia áll fenn. Egy másik, jól ismert konvergencia mutató a BARRO és SALA-I-MARTIN (1992); BARRO, SALA-I-MARTIN, BLANCHARD és HALL (1991) által az empirikus növekedési szakirodalomba bevezetett β -konvergencia. A σ -konvergencia a régiók, jelen esetben a tagállamok közti különbségek időbeli csökkenésére utal, míg a β -konvergencia a lehetséges felzárkózási folyamat megtalálására összpontosít.

A konvergencia éves sebességének az értéket használtam a konvergencia felezési idejének a meghatározására, azaz a teljes konvergenciához vezető út felének megtételéhez szükséges idő re a vizsgált területen belül, ha a konvergencia sebessége változatlan marad (OBLÁTH és SZÖRFI, 2008).

A DESI index további elemzéséhez korreláció-analízist és főkomponens-analízist (PCA) alkalmaztam. Az eljárás előnye, hogy a PCA következtében az adatok átláthatóbbá válnak, könnyebben értelmezhetőek az összesűrített információknak köszönhetően (DE SOLLA PRICE, 1967; MERTON, 1988). Az analízis további előnye, hogy a DESI fődimenziói (EB által megadott súlyok) helyett főkomponens(ek) (PC) mentén határozzuk meg a változók hozzájárulását a DESI indexhez. Az eljárás lényege, hogy nagyszámú, korreláló változókból, kisebb számú mesterséges (látens), korrelálatlan változókat, úgynevezett főkomponenseket képezzünk, melyeknek varianciája maximális. Mivel a főkomponensek korrelálatlan változók, nem jelenti feltétlenül azt is, hogy függetlenek egymástól. A főkomponens analízist leginkább egy árnyjátékhoz lehet hasonlítani, ahol egy bonyolult térbeli alakzat árnyképét úgy próbáljuk meg rávetíteni egy síkfelületre, hogy közben az alakzat jellegzetes tulajdonságaiból minél kevesebbet veszítsünk. Elsőként meghatároztam a korrelációs mátrixot és ábrázoltam a jellemzőbb értékeket.

A PCA elemzés a sajátérték számításra épült többváltozós rendszer, melynek segítségével egyszerre áttekinthető az összes változó korrelációs rendszere. Kiindulási adatként a változók korrelációs mátrixa (R) szolgál. Ennek a mátrixnak a spektrális felbontása történik, amivel megkaptam a sajátvektorokat és a sajátértékeket. Ezeket felhasználva határoztam meg a főkomponens változókat és főkomponens súlyokat. A megfigyelt változókat egymás közötti korrelációjuk alapján lehet csoportosítani, és azonos számú főkomponens változóvá összevonni. A főkomponens változók az eredeti változók standardizált értékeiből számíthatók ki, az alábbi összefüggés szerint:

$$C_j = \sum_{i=1}^p a_{ij} Z_i$$

ahol, C_j = j-edik standardizált főkomponens változó; a_{ij} = sajátvektor mátrix elemei; Z_i = a standardizált értékek oszlopvektorai.

A sajátvektor mátrix sor és oszlopírányban ortonormált, azaz sor és oszlopírányban páronként független, és a négyzetösszegük 1-t ad. A standardizált változók mértékegység nélküli adatok, melyeket úgy képeznek, hogy a változók átlagértéküktől való eltérését osztják a szórás értékkel. A főkomponens változók várható értéke nulla, varianciájuk λ -val egyezik meg. A főkomponens változók függetlenek egymástól.

Ezt követően a főkomponensekből annyi használható fel, amennyi kellően leírja az eredeti változókat. Az első főkomponens (PC_1) tartalmazza a varianciák legnagyobb hányadát, amelyet a sajátérték (λ_1) mutat. Az első főkomponens így épült fel a modellünkben:

$$PC_1 = a_1 desi_1 + a_2 desi_2 + a_3 desi_3 + a_4 desi_4,$$

ahol a_i jelöli a változó hozzájárulását az első főkomponenshez.

Csak azokat a főkomponenseket vettem figyelembe, amelyek sajátértéke nagyobb vagy egyenlő egyel, vagy amelyek az összes variancia legalább 80%-át magyarázzák. A főkomponensekkel háttérváltozók azonosíthatók.

A főkomponens súlyok fejezik ki, hogy milyen szoros az összefüggés az adott főkomponens változó (pl. C_1) és a vizsgálatba vont változók között. Ezek értékei -1-től +1-ig terjednek, és ugyanúgy kell értelmezni őket, mint a Pearson-féle korrelációs együtthatókat. Minél közelebb van az abszolút értékük 1-hez, annál szorosabb az összefüggés. Gyakorlati meghatározásuk az alábbi képlettel történik:

$$pc_{ij} = a_{ij}\sqrt{\lambda_j}$$

ahol pc_{ij} a j -edik főkomponens súlyai; a_{ij} a sajátvektor mátrix elemei; λ_j = sajátértékek.

A főkomponens súlyok soronkénti négyzetösszege 1-et ad. Az oszlopok ortogonálisak, és az oszloponkénti négyzetösszeg egyenlő a hozzá tartozó sajátértékkel.

Ezt követően kétdimenziós ábrán ábrázoltam az EU-tagállamok elhelyezkedését a két legfontosabb főkomponens koordinátarendszerében. A csoportosításokat az Unióba történő belépés ideje és az egy főre eső reál GDP szerint végeztem el.

2.5. Magyarországi és romániai vállalkozások digitális felkészültsége

2021 januárjában egy kérdőíves felmérést indítottam el, mellyel vállalkozókat/vállalkozásokat céloztam meg. A kérdőív által a digitális fejlesztések kínálta lehetőségek alkalmazását kívántam felmérni. Az adatgyűjtési folyamat 4 hónapig tartott, ezalatt a vállalkozókat személyes megkeresés útján szólítottam meg (telefon és/vagy e-mail), majd arra kértem őket, hogy továbbítsák partnereik felé, mintegy hólabda elvet követve. A kérdőívet 134 vállalkozó töltötte ki Magyarországról és Romániából, a más országból érkezett válaszokat jelen esetben figyelmen kívül hagytam, mert csak torzította volna az adataimat a néhány távolkeletről érkezett vállalkozó véleménye. Jelen felmérés tehát a 134 db kitöltő véleményét tükrözi.

A kialakult kvantitatív adatbázist először egyváltozós elemzéseket végeztem, a változókat egyenként, egymástól függetlenül értékeltem. Ezt követően leíró statisztikát, átlag- és gyakoriság-elemzéseket, majd keresztábra elemzéseket és Tamhane többszörös összehasonlító tesztet alkalmaztam.

A kutatás során alkalmazott módszereket, valamint azok szükségességének indoklását és alkalmazási területeit foglalja össze a 4. táblázat.

Az elemzések lefolytatásához VOSviewer klaszterező szoftvert, Microsoft Excel 21 táblázatkezelő, SPSS 25 statisztikai programot és R statisztika szoftvercsomag 4.0.2 verzióját használtam.

4. táblázat: A kutatómunka során alkalmazott módszerek és adatbázisok összegzése

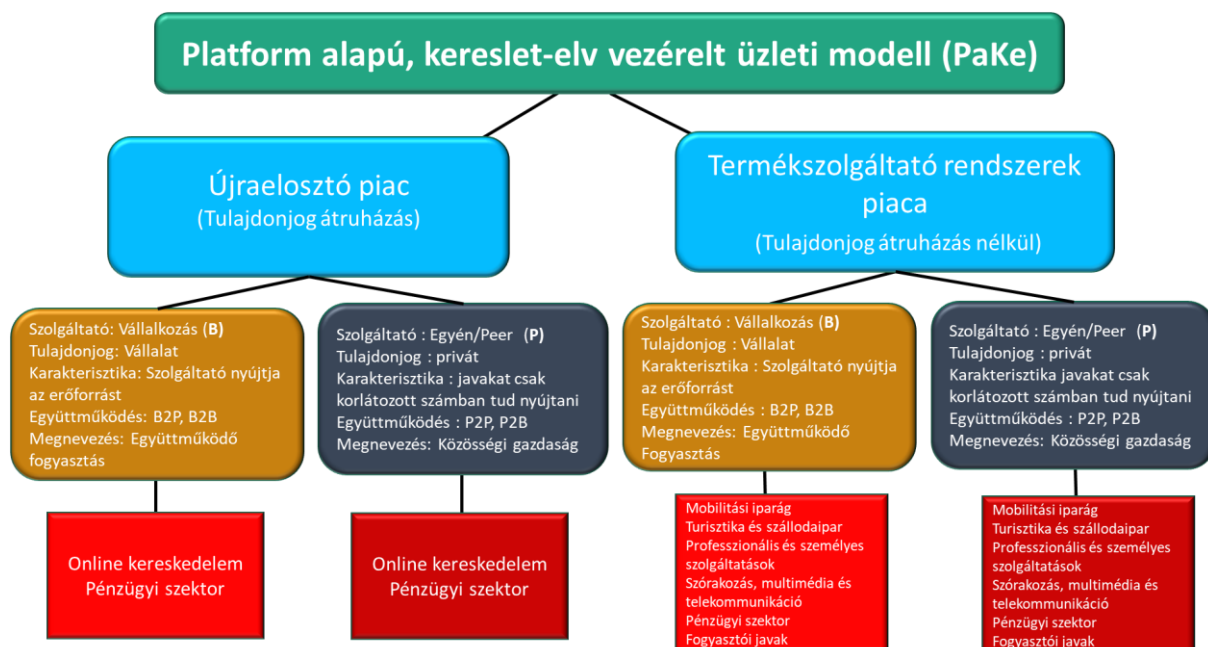
Módszer	Adatbázis	Szükségesség/alkalmazási terület
A szakirodalom algoritmus alapú szcientometriai áttekintése	WoS Core Collection (2010 – 2022)	A közösségi gazdaság szakirodalmának szisztematikus áttekintése, rendszerezése
Szakirodalmi áttekintés – TCM módszer		A közösségi gazdaság területén egy egységes fogalmi keret (rendszer) kidolgozása, melynek révén a jelenleginél differenciáltabban értelmezhetők a „platform alapú közösségi gazdasággal” kapcsolatos kutatási eredmények.
Kvázi longitudinális vizsgálat	EB közösségi gazdaságra vonatkozó felmérései (2016, 2018, 2021)	A PaKe vezérelt vállalkozások ismertségének felmérése, elterjedtségére és alkalmazási területeire vonatkozó következtetések, Magyarország és Románia viszonylatában
Homogenitás vizsgálat		Magyarország és Románia összehasonlítása, a felmérésben részt vevők véleményének homogenitása
Probit-elemzés		A PaKe vezérelt vállalkozásokban a kor, a nem és a foglalkoztatotti státusz befolyása a részvételi, illetve a szolgáltatásnyújtási hajlandóságra.
Konvergencia elemzések	DESI index alapján (2016-2021)	Az EU tagállamainak digitális felkészültségében tapasztalható változások/előrehaladások kimutatására.
Korreláció elemzés		A DESI indexet alkotó négy főindikátor összefüggéseinek vizsgálata
Főkomponens analízis		A DESI indexet alkotó négy főindikátor súlyozásának vizsgálata, módszertani változtatások indokoltságának magyarázata.
Leíró statisztikai elemzések, keresztábla, Tamhane teszt	Saját felmérés (2021)	Magyarországi és romániai vállalkozók véleménye a digitalizációról. A digitalizáció eszközeinek használata, lehetőségek.

Forrás: Saját szerkesztés

3. AZ ÉRTEKEZÉS FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSAI

A PaKe vezérelt üzleti modell már több mint egy évtizede a mindennapi életünk része, megjelenési formái igencsak változatosak. Megnevezése azonban nem egységes, gyakran átfedéseket tartalmaz, mely gyakran annak függvénye, hogy mely tulajdonságait szeretnénk inkább hangsúlyozni. Első célkitűzésem ennek megfelelően az volt, az elmúlt tíz év platform alapú kereslet-elv vezérelt üzleti modellhez kapcsolódó szakirodalom alapos, átlátható és szisztematikus áttekintését követően rendszerezem a csoportosítási szempontjaikat, majd egy új, egységes rendezőelv alapján feltárjam a PaKe vezérelt üzleti modell fellelhető formáit, meghatározva a fogalmát és főbb jellemzőit.

A PaKe vezérelt üzleti modellnek két alapvető jellemzője van: (1) platform alapon működik és (2) kereslet-elv vezérelt. Ez az üzleti modell az átmenetileg vagy tartósan ki nem használt javak kölcsönzésén, vagy újra felhasználásán keresztül, továbbá az új termékek online piactereken történő értékesítésével a kereskedelmi érték felszabadítását magába foglalja. A PaKe vezérelt üzleti modellt két csoportra szűkítettem: újraelosztó piac és termékszolgáltató rendszerek piacára. A két csoport közötti különbség a tulajdonjog átruházása, vagy a tulajdonjog átruházásának a hiánya. Mind az újraelosztó piac, mind pedig a termékszolgáltató rendszerek csoportja tovább bővíthető, tovább osztható újabb két alcsoportra, annak függvényében, hogy ki a felelős a szolgáltatás nyújtásáért: jogi személy, avagy egy magánszemély (peer). Ezen a ponton került bevezetésre a PaKe két alkategóriája, mely az közösségi gazdaság (SE) és az együttműködő fogyasztás (CC). Az SE-ben a szolgáltató egy magánszemély és a tranzakciók p2p és p2b konfigurációban valósulnak meg. Ezzel szemben a CC-ben a szolgáltató egy üzleti vállalkozás, tehát jogi személy, melynek tevékenysége jellemzően profitorientált, a tranzakciók pedig b2p és b2b konfigurációban valósulnak meg. Mindazonáltal a tranzakció megvalósulási módja ugyanaz: csoport szerveződik egy üzleti lehetőség körül, hogy a digitális platformok segítségével reagáljon egy üzleti lehetőségre.

1. ábra: A PaKe vezérelt üzleti modell osztályozása

Forrás: Saját szerkesztés

Az egyértelmű és átfedésektől mentes PaKe vezérelt üzleti modell rendszertanának megalkotásával (1. ábra) az **1.Hipotézist (H₁) elfogadottnak tekintem**, mely szerint:

A gazdasági szereplők közötti csere a p2p, p2b, b2p és b2b, azaz a piacterek lehetőséget biztosítanak a kereslet-elv vezérelt, platform alapú vállalkozások fogalmi körének lehatárolására.

Az EB 2016-os kérdőívét alapul véve, és annak megfelelően a 2018-as és 2021-es kérdőívből származó kérdéseket (3. táblázat) az együttműködési platformok ismertségére utaló jeleket állapítottam meg a vásárlói oldalt alapul véve. A növekedés nem nagy léptékű, ugyanakkor a növekedési tendencia egyértelműen kivehető. A szolgáltatói oldalt képviselők száma 2016-ot követően 2018-ban növekedett, Magyarország esetében négyszeresére nőtt azok aránya, akik részt vettek, mint szolgáltató az együttműködési platformok valamelyikén. 2021-ben azonban a szolgáltatók aránya igencsak lecsökkent, vélhetően annak betudhatóan, hogy az EB a rövidtávú bérlésre szűkítette az együttműködési platformok tevékenységi körét (a kérdőívben).

A közösségi platformokon kínált szolgáltatások előnyei közül az előnyös árazását értékeli leginkább a fogyasztók mindhárom vizsgálat évben, országtól függetlenül. Az igénybe vehető szolgáltatások diverzitását tekintve a magyar felhasználók esetében egy közel 4%-

os konstans növekedés figyelhető meg a 2016-os 8%-os bázisértékhez viszonyítva. Romániában a kezdeti arány 10%-os volt, mely minden további felmérések alkalmával 10%-os növekedést produkál. A szolgáltatások értékelésének lehetősége is növekvő jelentőségű, mindkét ország esetében.

A közösségi platformok nyújtotta szolgáltatások kényelmes elérése is növekvő népszerűségnek örvend, bár kivételesen a magyar felhasználók értékelik inkább ezt, mint előny. Minden egyéb tényező esetében a román felhasználók a lelkesebbek. A szolgáltatások hátrányait vizsgálva megállapítottam, hogy a magyar felhasználók kezdeti szkepticizmusa az évek előrehaladtával csökkent, ellentétben a román felhasználókkal, ahol ennek épp az ellenkezője valósult meg; az első felmérés alkalmával a „panaszkodó” felhasználók aránya alacsonyabb volt, mely a követő felmérések alkalmával tovább erősödött.

Mindezen megállapításokat figyelembe véve a **2.Hipotézis (H₂)** állítását **részben**, csupán **fogyasztói oldalról** tudom megerősíteni, tehát *a PaKe vezérelt üzleti vállalkozások ismertsége folyamatosan növekszik Magyarországon és Romániában, mindhárom vizsgálati évet alapul véve a felhasználói oldalról véleménye alapján.*

Magyarország és Románia kulturális hasonlóságaira alapozva, azt feltételeztem a PaKe vezérelt vállalkozások esetében a két ország között nem lesz szignifikáns különbség, tehát homogenitást feltételeztem. Mind a négy kérdéskörre (felhasznál, szolgálat, előny és hátrány) elvégeztem a homogenitásvizsgálatot, és az alábbi következtetéseket vontam le:

A felhasználói oldal véleményére elvégzett homogenitásvizsgálat alapján elmondható, hogy a két ország nem homogén, szignifikáns eltérés mutatható ki. A platform alapon nyújtott szolgáltatásokat ismertsége mindhárom vizsgált évben magasabb volt Magyarországon, azonban a rendszeres használat inkább a román felhasználókra jellemző. Bár kisebb a román felhasználók aránya, azonban ők nagyobb valószínűséggel lesznek visszatérő fogyasztók, mint magyar szomszédjaik.

A szolgáltatói oldal véleményét tükröző adatok alapján elvégzett homogenitásvizsgálat eredménye, hogy a vizsgált évek egyikében sem homogén a két ország, a válaszok eloszlásában szignifikáns eltérést tapasztaltam. A magyar felhasználókra kevésbé jellemző az alkalomszerű szolgáltatás, a kísérletezés, új dolgok kipróbálásának hajlandósága mérsékeltebb, mint a román felhasználók esetében.

A platform alapon kínált szolgáltatások előnyeinel is azt az eredményt kaptam, hogy a vizsgált évek egyikében sem homogén a két ország, tehát a válaszok eloszlásában szignifikáns eltérés van. A három vizsgált év alapján elmondható, hogy a román felhasználók inkább nyitottak az újdonságok felé, szívesen próbálnak ki új dolgokat.

A tapasztalt hátrányok tekintetében 2016-ban sikerült kimutatnom homogenitást. Egyébként ez volt az egyetlen eset, amikor a két ország válaszadóinak véleménye, tehát a válaszainak az eloszlása azonos volt. A további két évben (2018 és 2021) a már szinte papírforma szerű eredményt kaptam: a két ország nem homogén, szignifikáns eltérés van. A magyar fogyasztók kevesebb (pozitív és negatív irányú) tapasztalattal rendelkeznek a platform alapú szolgáltatásokkal kapcsolatban, valamint a tapasztaltabb fogyasztók tájékozottabbak, kevésbé érzik leküzdhetetlen problémának az esetleges vitás helyzeteket, tehát kevesebb a panaszkodás. A román válaszadók véleménye alapján a platform alapú szállásslátás negatív hatásai jelentősek, hiszen ők szignifikánsan gyakrabban jelöltek meg negatív hatásokat, mint a magyar szomszédjaik.

Mindezek alapján megállapítottam, hogy a **3.Hipotézis (H₃)** hamis, tehát **elutasítom** azt az feltevést, hogy a PaKe vezérelt üzleti vállalkozások megítélése Magyarországon és Romániában homogén, mindhárom vizsgálati évet alapul véve.

Az EB együttműködő gazdaságra vonatkozó 2018-as felmérése alapján arra kerestem a választ, hogy Magyarország és Románia esetében hogyan viszonyul a szolgáltatói és a fogyasztói oldal a digitális platformokhoz.

Elemzéseim során megállapítottam, hogy a két ország esetében a szolgáltatói oldalon legnagyobb valószínűséggel (15-20%) fiatal, 16-25 év közötti, vállalkozóként tevékenykedő vagy foglalkoztatotti státuszban lévők vannak jelen, és az életkor előrehaladtával, növekedésével, a platformalapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság valószínűsége csökken. Magyarországon a nemek között nincs szignifikáns eltérés, Romániában viszont igen. A romániai nők szolgáltatási hajlandósága szignifikánsan különbözik a férfiakétól, és a negatív együttható a csökkenő irányba mutat. A fizikai dolgozó és a nem dolgozó státuszba tartozók kategóriája viszont szignifikánsan eltér, és az életkor előrehaladtával a fizikai dolgozók esetében mutatható ki leginkább a részvételi valószínűség csökkenése.

Platform alapon kínálni szolgáltatásokat feltételez némi digitális felkészültséget, és ez magyarázatként szolgál a foglalkoztatotti státusz kapcsán tapasztalt eltérésekre, mint ahogy az életkor is azt igazolja, hogy a fiatalabb korosztály otthonosabban mozog a digitális hálózatok világában.

Mindezek alapján a **4. Hipotézis (H₄)** állítását, mely szerint szignifikáns összefüggés áll fenn a szolgáltatásnyújtási hajlandóság és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában **elfogadom**.

A két ország esetében a keresleti oldalon legnagyobb valószínűséggel (45-60%) fiatal, 16-25 év közötti, vállalkozóként tevékenykedő vagy foglalkoztatotti státuszban lévők jelennek meg, mint fogyasztók, ezt követően egy csökkenő tendencia figyelhető meg a platformalapú szolgáltatások igénybevételének valószínűsége kapcsán. A nemek között nem mutattam ki szignifikáns eltérést, tehát azonos módon viselkednek. A fizikai dolgozó és a nem dolgozó státuszba tartozók kategóriája viszont szignifikánsan eltér a másik két foglalkoztatotti csoporttól, és az életkor előrehaladtával a fizikai dolgozók esetében mutatható ki leginkább a részvételi valószínűség csökkenése.

Ennek alapján az **5. Hipotézist (H₅)**, mely szerint szignifikáns összefüggés van a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevétele és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között Magyarországon és Romániában **elfogadom**.

A hatodik hipotézis (H₆₀) szerint a DESI indexek változása alapján feltételeztem, hogy nincs konvergencia, azaz közeledés a tagállamok között. A σ -konvergenciát három egységben elemeztem: elsőként az EU-27 egészére vizsgálva, majd az EU-14 országai végül pedig a 2004-ben és azt követően csatlakozott államok csoportját. 2016-2021 közötti időszakban a tagállamok összetartása figyelhető meg, mind a három vizsgálati egységben, azonban az összetartás üteme eltérő, az EU tagállamaiban, 5,16% és 9,65% között mozog. A legnagyobb ütemben Görögország fejlődött, míg az ellenkező oldalon Lettország áll. A kelet európai bővítések során csatlakozott államok közül Lengyelország mutatja a legnagyobb fejlődési átlagot (9,34%). A DESI index alapján az EU egészét tekintve β -konvergencia mutatható ki, évi átlagban 3,45%-os volt a fejlettségi rés zsugorodásának mértéke. A változás pedig szignifikánsan igazolható. Ennek alapján meghatározható volt a felzárkózás felezési ideje. Megállapítottam, hogy a 3,45%-os konstans felzárkózási ütemhez

megközelítőleg 20 év felezési idő szükséges. Tudomásom szerint más szakírók ezzel a problémával nem foglalkoztak, nem jelent meg ezzel kapcsolatos előrejelzés, adat.

A σ - és β -konvergencia vizsgálatok azt támasztották alá, hogy igenis létezik közeledés a DESI index esetében az EU tagállamai között, vagyis a H_6 nullhipotézisét **elvettem**.

A 7.Hipotézis ($H7_0$) értelmében feltételeztem, hogy a PCA elemzéssel kapott első dimenzió komponenseinek (változóinak) hozzájárulása megegyezik az EB által megadott súlyokkal. Számításaim azt mutatták, hogy a változók hozzájárulása az adott komponenshez némileg eltér a DESI index számításánál jelenleg is alkalmazott eljárástól, de azért elég közel van az EB által alkalmazott egynegyedes súlyozáshoz. Mindkét vizsgálat (2016, 2021) azt támasztja alá, hogy az első komponens, azaz a Humán tőke nagyobb súllyal szerepel, mint az eredetileg alkalmazott 25%-os arány. Mindezek alapján a hetedik (**H_7**) **nullhipotézisemet is elvettem**. Egyben megfontolásra javaslom az egynegyedes súlyozás módosítását a DESI index számítása során, tehát hogy a Humán tőke nagyobb súllyal szerepeljen.

Folytatva ezt a gondolatmenetet a 8.Hipotézis igazolása következett, miszerint *a DESI index látens változóinak átlaga és varianciája a 2016-2021 időszakban nem igazolja a Máté-hatást*. Elemezve a DESI indexek növekedésének mértékét, valamint azok varianciáját megállapítottam, hogy a variancia 10%-kal nagyobb mértékben nőtt, mint a DESI index. Hat év elteltével ugyanazon országok találhatóak a rangsor élén, és ugyanazok a végén, tehát a hátrányból nem, hogy ledolgozni nem sikerült, hanem tovább is nőtt. Az eltérés szignifikanciáját F próba viszont nem igazolta. A Máté-hatás sejtése 2016-2021 időszakban bár szignifikánsan nem igazolható, tendencia jelleggel utal annak meglétére, vagyis az nyolcadik (**H_8**) **hipotézist megerősítem**. A sejtés ugyanakkor továbbra is fennáll, amit érdemes mélyebb vizsgálatokkal igazolni. Javasolható a DESI index fő indikátorait egyenként történő statisztikai vizsgálata és elemzése.

A magyarországi és romániai vállalkozások digitális felkészültségét egy primer kutatás elemzésével mértem fel. Kutatásom nem reprezentatív, a levont következtetések csak a vizsgált adatbázisra érvényesek. A kitöltő vállalkozások döntő többsége 10 évet meghaladó régiséggel rendelkezik, KFT-ként bejegyzett mikro-vállalkozásként működik a terciér szektorban. Inkább elégedetten tekintenek jelenlegi piacon elfoglalt pozíciójukra, és úgy vélik, hogy az iparágat, amelyben tevékenykednek, inkább a növekedés jellemzi. A digitális

technológia fontos szerephez jut a vállalat napi működésében, de a kapott válaszok alapján ez inkább a folyamatok lebonyolításához köthető, semmint a termelési/szolgáltatási tevékenységhez. A felmérésben részt vevő romániai vállalatok fele, és a magyar vállalkozások 2/3-a rendelkezik weboldallal. A nagyméretű vállalatok mindegyike, tevékenységi körtől függetlenül rendelkezik weboldallal. Webáruházzal csupán a vállalatok 15%-a rendelkezik, mely vállalkozások többsége (70%) B2C üzleti modell szerint működik, tehát egyenesen a végfelhasználónak értékesíti termékeit.

A digitális eszközök használatát 65% fölötti arányban fontosnak tartják a vállalkozók, hasonlóan az internetes hálózat fejlettségét, ám nem sikerült szignifikáns összefüggést kimutatnom sem a vállalati méret, sem pedig a vállalati szektor tekintetében.

A birtokolt információ, mint a növekedéshez elengedhetetlen erőforrás csupán a harmadik a felsorolt lehetőségek közül a terciér szektorban, a digitális adatelemzés (mint a növekedés elősegítője) pedig alig jellemző. A primer és szekunder szektorban ettől némileg eltérően értékelik az erőforrások fontosságát. Míg a primer szektorban a birtokolt anyagi eszközök, a birtokolt természeti erőforrások és a partneri kapcsolatok a legjelentősebbek, addig utóbbi estében a felhalmozott emberi tőke, a partneri kapcsolatok és az egyedi gyártási technológia a legfontosabb a megkérdezett vállalkozók véleménye alapján.

Az online piactér a terciér szektor számára bír nagyobb jelentőséggel, a többi szektor esetében elhanyagolható a fontossága. A PaKe, mint a platform alapon működő vállalkozások egyik típusa, zömmel ismeretlen a kitöltők többsége (65%) előtt, aki hallott róla sem érzi úgy, hogy az különösebben veszélyeztetné a piacon elfoglalt pozícióját. Mindezek alapján **9.Hipotézis (H9)** feltevését, mely szerint *a magyarországi és a romániai vállalkozások digitálisan felkészültek, elvetettem.*

4. AZ ÉRTEKEZÉS ÚJ, ILLETVE ÚJSZERŰ EREDMÉNYEI

A disszertációm új és újszerű eredményei közé az alábbi tevékenységeket és megállapításokat sorolom:

1. Szekunder adatbázis primer feldolgozásán alapuló következtetésem, hogy a PaKe vezérelt üzleti modell szerint működő vállalkozások ismertsége folyamatosan növekszik Magyarországon és Romániában, mindhárom vizsgálati évet alapul véve a felhasználói oldalról véleménye alapján. Ugyanakkor igazoltam, hogy a két ország nem homogén, tehát szignifikáns eltérés tapasztalható a PaKe vezérelt vállalkozásokkal kapcsolatos véleményekben.
2. Az EB adatbázisának felhasználásával, további primer feldolgozást követően szignifikáns összefüggést mutattam ki Magyarországon és Romániában:
 - a szolgáltatásnyújtási hajlandóság és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között;
 - a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevétele és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között.
3. A DESI index alapján az EU egészét tekintve σ -és β -konvergenciát állapítottam meg, azaz kimutatható a tagállamok közeledése és ezzel egyidőben a fejlettségi rés zsugorodásának a mértékét is. Megállapítottam, hogy ha a β -konvergencia 3,45%-os értékét konstansnak tekintjük, a felzárkózási ütemhez megközelítőleg 20 év felezési idő szükséges. Elemezve a DESI indexek növekedésének mértékét, valamint azok varianciáját megállapítottam, hogy a variancia 10%-kal nagyobb mértékben nőtt, mint a DESI index. Az eltérés szignifikanciáját F próba viszont nem igazolta, a Máté-hatás sejtése 2016-2021 időszakban tendencia jelleggel utal annak meglétére.
4. A primer kutatás alapján megállapítottam, hogy magyarországi és romániai vállalkozások esetében a digitális technológiák gyakorlati alkalmazása nem számottevő, a válaszadók nagy része inkább a hagyományos üzleti modelleket preferálja és gyakorolja. Ennek köszönhetően a digitalizációban rejlő lehetőségeket a megkérdezettek nagy része nem tekinti sem veszélyforrásnak, sem potenciális versenyelőnynek, ugyanakkor a partnerkapcsolatokat és az emberi erőforrást jelölték

meg növekedésük zálogának. A megkérdezettek körében a digitális technológián alapuló fejlesztések még váratnak magukra, a csupán felszín karcoló használatban/alkalmazásban markáns változások nem várhatóak.

5. AZ EREDMÉNYEK GYAKORLATI HASZNOSÍTHATÓSÁGA

Kutatásom egyik meghatározó célkitűzése volt, hogy a disszertációban is bemutatott számos fogalmi elhatárolást összevetve, a saját véleményemmel kiegészítve meghatározzam a platform alapú közösségi gazdaság, mint üzleti modell fogalmát és kategóriáit. A PaKe vezérelt vállalkozások definíciójának és átfedésektől mentes rendszertanának kialakításának mintegy gyakorlati következménye, hogy segítségével a jogalkotók biztosíthatnák, hogy az SE és a CC, mint a PaKe alcsoportjai, tisztességes piaci keretek között történő működését. A csoportosítási elvek mentén tisztázhatóak a PaKe megjelenési formái, sajátosságai, egyedi jellemzőinek típusai. Ezek a típusok lehetőséget adhatnak a különböző platform alapú közösségi szolgáltatások adó- és támogatási politikájának átgondolására, nemzeti és nemzetközi egyeztetésekre előkészítésére. A legtöbb p2p és p2b tranzakció más megközelítést igényel, mint a b2b és b2p tranzakciók. Az előbbi a már használt és megadóztatott áruk vagy szolgáltatások eladását/megosztását jelenti, ellentétben a b2b és b2p tranzakciókkal. A p2p és p2b tranzakciók inkább támogatásra, mondhatni kedvezményes bánásmódra érdemesek, több szempontból is, míg a b2b vagy b2p tranzakciók elsődlegesen adókötelesek. A p2p, p2b ügyletek esetében az eladó vagy bérbeadó magánszemély, és a csere tárgyát képező termék korábban többször is adóztatott; pl. személyi jövedelemadó, forgalmi adó, önkormányzat felé megfizetett adó stb. formájában. Természetesen, mindezek szigorú feltárásához számos további kutatásra van szükség.

Az EB a közösségi gazdaság használatára vonatkozó felmérésének elemzése kapcsán bizonyítást nyert, hogy szignifikáns összefüggés van a platform alapú szolgáltatásnyújtási hajlandóság, és a válaszadók kora, neme, valamint foglalkoztatotti státusza között, Magyarországon és Romániában. Hasonló összefüggést tudtam kimutatni a platform alapon kínált szolgáltatások igénybevételi hajlandóság és a válaszadók kora, neme és foglalkoztatotti státusza között is, a két ország viszonylatában. Foglalkoztatotti státusztól függetlenül kijelenthető, hogy az életkor előrehaladtával a platformalapú szolgáltatásnyújtási és szolgáltatás igénybevételi hajlandóság valószínűsége csökken. Magyarországon a nemek között nincs szignifikáns eltérés, Romániában egy esetben, mely szolgáltatásnyújtási hajlandóság, szignifikáns eltérés volt kimutatható. Ennek magyarázata lehet, hogy Romániában a vállalkozói szféra inkább a férfiak közege, a női vállalkozók aránya csupán 1/3-os. Valószínű helytálló az a következtetés, hogy vizsgált két országban a PaKe

szolgáltatások, nyújtás- és igénybe-vétel egyaránt, a fiatal vállalkozók és a fiatal alkalmazottak korosztályban népszerűbbek. Amennyiben az adott területet egy kormányzat, vagy önkormányzat valamilyen okból (munkanélküliség csökkentése, körforgásos gazdaság elterjesztése stb.) támogatni kíván, akkor célzottan számukra érdemes programokat-támogatásokat meghirdetni.

Az EB megbízásából készült DESI index 2014 óta követi nyomon az Európai Unió tagállamainak digitális előrehaladását. A DESI index alapján kimutatható egyfajta közeledés a tagállamok között, vagyis a digitális fejlődés mutatószámai konvergálnak. A konvergenciákra vonatkozó számításaim az EB DESI indexre vonatkozó 2022-es kiértékelésében is helyet kapott immáron. Ezt megelőzően az EB nem foglalkozott a tagállamok konvergenciájának mérésével.

A DESI index mélyebb, ún. főkomponens elemzése alapján feltártam, hogy az EB által javasolt és alkalmazott főmutatónkénti 25%-os súlyozás nem a legmegfelelőbb! Számításokkal alátámasztott vizsgálataim azt jelzik, hogy a „humán tőkét nem 25 %-kal, hanem annál magasabb súllyal érdemes figyelembe venni az aggregált mutató értékének számításakor. A konvergencia dacára ugyanazon országok találhatóak a rangsor élén, és ugyanazok a végén, és a hátrányból nem igazán sikerült ledolgozni, hanem az enyhén még tovább is nőtt. A Máté-hatás sejtése, melynek értelmében *a szegények még szegényebbek, a gazdagok pedig még gazdagabbak lesznek*, 2016-2021 időszakban bár szignifikánsan nem igazolható, tendencia jelleggel utal annak meglétére. A sejtés ugyanakkor továbbra is fennáll, amit érdemes mélyebb vizsgálatokkal igazolni.

A kérdőívek kiértékelését követően elmondható, hogy a mintában szereplő magyarországi és romániai vállalkozások nincsenek tisztában azzal, hogy milyen fenyegetést jelenthet a működésükre a saját területükön kínált platform alapú alternatíva, illetve ennek ellentétjeként, lehetőségeinek ténszerűségével. Ezek a vállalkozások, bár online töltötték ki a kérdőívet, vagyis digitális technológiát alkalmazó vállalkozók, vállalkozások, a digitalizáció szélesebb spektrumát, továbbá a vállalati működésben történő mélyebb alkalmazástól még messze állnak. A digitális technológiát integrálva az üzleti folyamatokba, lehetővé válik, hogy a vállalkozó és a munkatársak akár távolról is intézkedhessenek. A digitális technológia bevonása révén a szervezet agilissá tehető, központi elemként az ügyfélelégedettséggel.

Összességében elmondható, hogy a PaKe vezérelt gazdaság még nincs az érdeklődés középpontjában sem nemzeti kormányzati, sem nemzetgazdasági (EU) szempontból, legalább is nem olyan szinten, hogy eldönthető lenne azok támogatása, vagy visszaszorítása. Már korábban jeleztem, hogy a PaKe vezérelt vállalkozások nagyon is újszerű, rendkívül gyorsan növekvő szegmensét alkotják a gazdaságnak. Személyes véleményem az, hogy az általam megalkotott definíció, és csoportosítás alapján eldönthető lenne ezek egyértelmű támogatása és adózásuk rendjének kialakítása.

6. AZ ÉRTEKEZÉS TÉMAKÖRÉBEN KÉSZÜLT PUBLIKÁCIÓK

**DEBRECENI
EGYETEM**

**DEBRECENI EGYETEM
EGYETEMI ÉS NEMZETI KÖNYVTÁR**

H-4002 Debrecen, Egyetem tér 1, Pf.: 400
Tel.: 52/410-443, e-mail: publikaciok@lib.unideb.hu

Nyilvántartási szám: DEENK/333/2023.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Kovács Tünde Zita

Doktori Iskola: Ihrig Károly Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola

MTMT azonosító: 10071312

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (12)

1. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B.: A közösségi gazdaság jellemzői és Debrecenben elérhető formái.
Debreceni Szemle. 30 (1), 34-43, 2022. ISSN: 1218-022X.
2. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B., Huzsvai, L., Nábrádi, A.: Convergence and the Matthew Effect in the European Union Based on the DESI Index.
Mathematics. 10 (4), 1-23, 2022. EISSN: 2227-7390.
DOI: <http://dx.doi.org/10.3390/math10040613>
IF: 2.592 (2021)
3. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B., Nagy, A. S., Nábrádi, A.: Digital Transformation of Human Capital in the EU According to the DESI Index.
Issues In Information Systems. 23 (4), 293-311, 2022. ISSN: 1529-7314.
DOI: http://dx.doi.org/10.48009/4_iis_2022_125
4. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B.: Examination of the category of digitalisation of public services in the Digital Economy and Society Index among the Eastern Enlargement of EU.
Industry 4.0. 7 (1), 30-32, 2022. ISSN: 2534-8582.
5. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B., Nábrádi, A.: The Integration of Digital Technologies in the European Union based on the DESI Index.
ENTRENOVA : ENTERPRISE RESEARCH INNOVATION. 8 (1), 337-349, 2022. ISSN: 2706-4735.
DOI: <http://dx.doi.org/10.54820/entrenova-2022-0029>
6. **Kovács, T. Z.**, David, F. R., Nagy, A. S., Nábrádi, A.: An analysis of the demand-side, platform-based collaborative economy: Creation of a clear classification taxonomy.
Sustainability. 13 (5), 1-20, 2021. ISSN: 2071-1050.
DOI: <https://doi.org/10.3390/su13052817>
IF: 3.889
7. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B., David, F. R., Nábrádi, A.: Examination of digitalization in Hungarian and Romanian companies.
The Annals of the Univeristy of Oradea Economic Science. 30 (1), 114-120, 2021. ISSN: 1222-569X.

8. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B., Nábrádi, A.: Platform alapú gazdaság megítélése logisztikai vállalatok körében.
Logisztikai Trendek és Legjobb Gyakorlatok. 7 (1), 37-39, 2021. ISSN: 2416-0555.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21405/logtrend.2021.7.1.37>
9. **Kovács, T. Z.**, Nábrádi, A.: A közösségi gazdaság az EU-28-ban és népszerűségük Magyarországon és Romániában.
Régió kutatás Szemle. 5 (1), 84-99, 2020. EISSN: 2559-9941.
DOI: <http://dx.doi.org/10.30716/RSZ/20/1>
10. **Kovács, T. Z.**, David, F. R., Kovács, K., Popovics, P. A., Nábrádi, A.: Collaborative economy and its awareness in Visegrad Group Countries and within the European Union.
Issues in Information Systems. 21 (1), 153-166, 2020. ISSN: 1529-7314.
11. Nábrádi, A., **Kovács, T. Z.**: Sharing economy and its popularity in Hungary and Romania.
Oradea Journal of Business and Economics. 5 (1), 60-71, 2020. ISSN: 2501-1596.
DOI: <http://dx.doi.org/10.47535/1991ojbe089>
12. Nábrádi, A., **Kovács, T. Z.**: Types of platform based Collaborative economy and its potential areas in agribusiness.
Western Balkan Journal of Agricultural Economics and Rural Development. 2 (1), 9-19, 2020.
ISSN: 2683-4693.
DOI: <http://dx.doi.org/10.5937/WBJAE2001009N>

Konferenciaközlemények (4)

13. **Kovács, T. Z.**, Bittner, B.: Examination of the category of digitalisation of public services in the Digital Economy and Society Index among the Eastern Enlargement of EU. Utánközlés, másodközlés,
In: High Technologies. Business. Society 2022 Proceedings. Ed.: Georgi Popov, SScientific Technical Union of Mechanical Engineering Industry-4.0, Sofia, 91-93, 2022, (ISSN 2535-0005, ISSN 2535-0013 ; 6.)
14. **Kovács, T. Z.**: A közösségi gazdaság mint az ipar 4.0 egyik kulcsfontosságú eleme.
In: "A nemzeti összetartozás jegyében" Tanulmányok a doktori és posztdoktori képzésben résztvevő, külföldi magyar egyetemi hallgatók online PhD-konferencia előadásaiból / Fejős Sándor; Kanyári József, Ages Quod Agis Nonprofit Kft., Szeged, 97-110, 2021. ISBN: 9789638701015
15. David, F. R., **Kovács, T. Z.**: Introducing QSPM Analysis to Agribusiness Firms.
In: 55th Croatian & 15th International Symposium on Agriculture : Proceedings. Ed.: Boro Mioč, Ivan Širić, University of Zagreb, Faculty of Agriculture, Zagreb, 158-161, 2020, (ISSN 2459-5543)

16. **Kovács, T. Z.**, Nábrádi, A.: Types of sharing economies and collaborative consumptions.
In: Conference proceedings of the International Conference on the Economics of the Decoupling (ICED). Ed.: Gordan Družić, Tomislav Gelo, Croatian Academy of Sciences and Arts, Zagreb, 530-546, 2020. ISBN: 9789533473376

További közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (9)

17. Bittner, B., Marczin, T., **Kovács, T. Z.**: Strategic planning in agribusiness.
Agrártudományi közlemények = Acta agraria Debreceniensis. 1, 23-27, 2023. ISSN: 1587-1282.
DOI: <http://dx.doi.org/10.34101/ACTAAGRAR/1/12803>
18. Tóth, S., Bittner, B., **Kovács, T. Z.**, Nagy, A. S.: Digital Transformation Possibilities in Public Transportation in Debrecen.
Issues In Information Systems. 22 (3), 305-319, 2022. ISSN: 1529-7314.
DOI: http://dx.doi.org/10.48009/3_iis_2022_125
19. Vida, V., **Kovács, T. Z.**, Nagy, A. S., Madai, H., Bittner, B.: Food waste in EU countries.
Apstract. 16 (2), 1-10, 2022. ISSN: 1789-221X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.19041/APSTRACT/2022/2/2>
20. David, F. R., Bittner, B., **Kovács, T. Z.**, Madai, H., Nagy, A. S., Nábrádi, A.: Latest Trends and New Tools Being Used in Strategic Management.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 6 (1), 73-85, 2021. EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2021.1.7>
21. Madai, H., Bittner, B., David, F. R., **Kovács, T. Z.**, Nagy, A. S., Nábrádi, A.: Stratégiát megalapozó elemzések gyakorlati alkalmazása.
International Journal of Engineering and Management Sciences. 6 (1), 59-72, 2021. EISSN: 2498-700X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.21791/IJEMS.2021.1.6>
22. David, F. R., **Kovács, T. Z.**: An Improved Approach for Strategic Planning for Small European Agribusinesses: Perform EFE, IFE, and SWOT Analyses Using AQCD Factors.
In: Sustainable agriculture and rural development in terms of the Republic of Serbia strategic goals realization within the Danube region : Science and practice in the service of agriculture : Thematic proceedings. Ed.: Jonel Subić, Marko Jeločnik, Jean Vasile Andrei, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, 209-226, 2020. ISBN: 9788662690821

23. David, F. R., David, F. R., **Kovács, T. Z.**, Nábrádi, A.: Emerging trends in strategic planning.
Apstract. 14 (1-2), 23-31, 2020. ISSN: 1789-221X.
DOI: <http://dx.doi.org/10.19041/APSTRACT/2020/1-2/3>
24. Bittner, B., Nagy, A. S., **Kovács, T. Z.**, Madai, H.: Methodology of external environmental analysos as a part of strategy planning.
The Annals of the University of Oradea. Economic Sciences. 29 (1), 461-466, 2020. ISSN: 1222-569X.
25. Madai, H., Bittner, B., **Kovács, T. Z.**, Nagy, A. S.: Methodology of the internal environmental analysis as a part of strategy planning.
The Annals of the University of Oradea. Economic Sciences. 29 (1), 551-556, 2020. ISSN: 1222-569X.

A közlő folyóiratok összesített impakt faktora: 6,481

A közlő folyóiratok összesített impakt faktora (az értekezés alapjául szolgáló közleményekre): 6,481

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudománymetriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2023.07.07.

7. IRODALOMJEGYZÉK

1. Bánhidi, Z. – Dobos, I. (2020). Az Európai Unió digitális gazdaság és társadalom indexének statisztikai elemzése. *Statisztikai Szemle*, 98(2), 149-168.
2. Barro, R. J. – Sala-i-Martin, X. (1992). Convergence. *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251. doi:<https://doi.org/10.1086/261816>
3. Barro, R. J. – Sala-i-Martin, X. – Blanchard, O. J. – Hall, R. E. (1991). Convergence Across States and Regions. *Brookings Papers on Economic Activity*, 1991(1), 107-182. doi:<https://doi.org/10.2307/2534639>
4. Bassanini, A. – Scarpetta, S. – Visco, I. (2000). Knowledge, technology and economic growth: recent evidence from OECD countries. *OECD Economics Department Working Papers*, 259, 39. doi:<https://doi.org/10.2139/ssrn.246375>
5. Benkler, Y. (2004). Sharing nicely: On shareable goods and the emergence of sharing as a modality of economic production. *Yale LJ*, 114, 273.
6. Botsman, R. – Rogers, R. (2010a). Beyond Zipcar: Collaborative Consumption. *Business models*. <https://hbr.org/2010/10/beyond-zipcar-collaborative-consumption>
7. Botsman, R. – Rogers, R. (2010b). *What's mine is yours: the rise of collaborative consumption*. London: HarperCollins Publishers.
8. Cockayne, D. G. (2016). Sharing and neoliberal discourse: The economic function of sharing in the digital on-demand economy. *Geoforum*, 77, 73-82. doi:<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2016.10.005>
9. de Solla Price, D. (1967). Network of Scientific Papers. *Science*, 149, 510-515. doi:<https://doi.org/10.1126/science.149.3683.510>
10. Eckhardt, G. M. – Bardhi, F. (2015). The Sharing Economy Isn't About Sharing at All. *Harvard Business Review*. <https://hbr.org/2015/01/the-sharing-economy-isnt-about-sharing-at-all>
11. Eisenstein, C. (2011). *Sacred economics: Money, gift, and society in the age of transition*: North Atlantic Books.
12. Európai Bizottság. (2010). *Europe 2020 A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth, Communication from the Commission*. Brussels Retrieved from <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3Aem0028>
13. Európai Bizottság. (2021a). Digital Economy and Society Index 2021 Methodological Note. Retrieved from <https://digital-agenda-data.eu/datasets/desi/indicators> website: <https://www.juntadeandalucia.es/institutodeestadisticaycartografia/digitalizacion-sociedad-digital/metodologia/Notas-Metodologicas-DESI.pdf>
14. Európai Bizottság. (2021b). State of the Union: Commission proposes a Path to the Digital Decade to deliver the EU's digital transformation by 2030 [Press release]. Retrieved from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_21_4630
15. Friedman, G. (2014). Workers without employers: shadow corporations and the rise of the gig economy. *Review of Keynesian Economics*, 2(2), 171-188. doi:<https://doi.org/10.4337/roke.2014.02.03>
16. Gyulavári, T. (2019). Hakni gazdaság a láthatáron: Az internetes munka fogalma és sajátosságai. *Iustum aequum salutare*, 15(1), 25-51.
17. Hagiu, A. (2009). Two-Sided Platforms: Product Variety and Pricing Structures. *Journal of Economics & Management Strategy*, 18(4), 1011-1043. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1530-9134.2009.00236.x>

18. Hamari, J. – Sjöklint, M. – Ukkonen, A. (2016). The sharing economy: Why people participate in collaborative consumption. *Journal of the association for information science and technology*, 67(9), 2047-2059. doi:<https://doi.org/10.1002/asi.23552>
19. Heinrichs, H. (2013). Sharing economy: a potential new pathway to sustainability. *GAIIA-Ecological Perspectives for Science and Society*, 22(4), 228-231. doi:<https://doi.org/10.14512/gaia.22.4.5>
20. Kenney, M. – Zysman, J. (2016). The rise of the platform economy. *Issues in science and technology*, 32(3), 61.
21. Mandják, T. – Szántó, Z. (2011). Az üzleti kapcsolatok menedzsmentjének gondolati modellje. És ez miért lehet fontos a vállalati vezetők számára?(The conceptual model of management of business relations—and why it may be important for the corporate executives?). *Vezetéstudomány - Budapest Management Review*, 42(1), 5-16.
22. Martin, C. J. (2016). The sharing economy: A pathway to sustainability or a nightmarish form of neoliberal capitalism? *Ecological economics*, 121, 149-159. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2015.11.027>
23. Máté 25:29. (1993). *Újszövetségi Szentírás*. In B. Gellért & D. Patrik (Eds.).
24. Merton, R. K. (1968). The Matthew effect in science: The reward and communication systems of science are considered. *Science*, 159(3810), 56-63.
25. Merton, R. K. (1988). The Matthew effect in science, II: Cumulative advantage and the symbolism of intellectual property. *Isis*, 79(4), 606-623.
26. Obláth, G. – Szörfi, B. (2008). Makrogazdasági konvergencia az EU új tagországaiban. In T. Kolosi & I. G. Tóth (Eds.), *Társadalmi riport* (pp. 204-225). Budapest: Társaság.
27. Parker, G. G. – Van Alstyne, M. W. – Choudary, S. P. (2016). *Platform revolution: How networked markets are transforming the economy and how to make them work for you*: WW Norton & Company.
28. Paul, J. – Parthasarathy, S. – Gupta, P. (2017). Exporting challenges of SMEs: A review and future research agenda. *Journal of world business*, 52(3), 327-342.
29. Perc, M. (2014). The Matthew effect in empirical data. *Journal of the Royal Society, Interface*, 11(98), 20140378-20140378. doi:<https://doi.org/10.1098/rsif.2014.0378>
30. PwC. (2018). A vállalatok kétharmadának nincs digitális stratégiája [Press release]. Retrieved from <https://ivsz.hu/pwc-a-vallalatok-ketharmadanak-nincs-digitalis-strategiaja/>
31. Reisch, L. A. – Thøgersen, J. – Schor, J. – Fitzmaurice, C. (2015). *Handbook of Research on Sustainable Consumption*: Edward Elgar Publishing.
32. Rigney, D. (2010). *The Matthew effect: How advantage begets further advantage*: Columbia University Press.
33. Rosenfield, J. – Borruso, M. – Simcock, V. (2018). Digital/McKinsey: Insights: Winning in digital ecosystems. In: McKinsey Practice Publications.
34. Schor, J. (2015). Getting sharing right. *Contexts*, 14(1), 14-15. doi:<https://doi.org/10.1177/1536504214567860>
35. SDG Knowledge Hub. (2020). World Economic Forum Annual Meeting 2020 [Press release]. Retrieved from <https://sdg.iisd.org/events/world-economic-forum-annual-meeting-2020/>
36. Selloni, D. (2017). New Forms of Economies: Sharing Economy, Collaborative Consumption, Peer-to-Peer Economy. In D. Selloni (Ed.), *CoDesign for Public-Interest Services* (pp. 15-26). Cham: Springer International Publishing.

37. Sundararajan, A. (2016). *The Sharing Economy: The Endo of Emploment and the Rise of Crowd-based Capitalism*. Cambridge, MA: The MIT Press.
38. Tranfield, D. – Denyer, D. – Smart, P. (2003). Towards a Methodology for Developing Evidence-Informed Management Knowledge by Means of Systematic Review. *British Journal of Management*, 14(3), 207-222. doi:<https://doi.org/10.1111/1467-8551.00375>
39. Ventura, L. (2022, 2023.01.30). World's Largest Companies 2022. *Global Finance Magazine*.